

การร่วมผลิตด้านการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยของท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลปริก
อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา

Co-production in local flood disaster management: Case study in Prik Subdistrict
Municipality, Sadao District, Songkhla Province

ศิเรมอร์ ยงพานิช^{1*}

Siremon Yongpanich^{1*}

¹นักวิชาการอิสระ

¹Independent Scholar

*Corresponding author's e-mail: siremon26@gmail.com

Received: February 23, 2025

Revised: March 12, 2025

Accepted: March 14, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยของเทศบาลตำบลปริก อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา 2. ศึกษาการร่วมผลิตด้านการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยระหว่างเทศบาลกับชุมชนในพื้นที่ 3. วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการร่วมผลิตด้านการจัดการภัยพิบัติอุทกภัย และ 4. เสนอแนวทางพัฒนาการร่วมผลิตด้านการจัดการภัยพิบัติอุทกภัย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีเทคนิคการวิจัย คือ การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วยเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยจำนวน 5 คน ผู้นำชุมชนจำนวน 7 คน และประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติอุทกภัยจำนวน 25 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 37 คน ผลการศึกษาพบว่า 1. กระบวนการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ 1) ก่อนเกิดภัย เป็นการเตรียมพร้อม เพื่อลดผลกระทบและความสูญเสียในพื้นที่ 2) ขณะเกิดภัย เมื่อสถานการณ์เกิดขึ้นในพื้นที่ เทศบาลต้องจัดการปัญหาให้กลับคืนสู่สภาวะปกติโดยเร็ว 3) ขั้นตอนหลังเกิดภัย เป็นการฟื้นฟูและสำรวจความเสียหาย 2. ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมผลิตด้านการจัดการอุทกภัยในฐานะผู้ได้รับผลกระทบ และรับรู้ถึงความรุนแรงของเหตุการณ์ที่สามารถขยายความเสียหาย หากไม่มีการเตรียมความพร้อมที่ทันท่วงที 3. การร่วมผลิตด้านการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยพบว่า เทศบาลไม่สามารถจัดการปัญหาด้วยตนเองเมื่อเผชิญเหตุ เพราะไม่มีทรัพยากรและมีข้อจำกัดด้านอำนาจ

หน้าที่ และ 4. การจัดการภัยพิบัติอุทกภัยที่ยั่งยืนต้องเกิดจากความตระหนัก และร่วมถอดบทเรียนเพื่อสร้างชุมชนที่สามารถอยู่ร่วมกับภัย

คำสำคัญ: การร่วมผลิต, การจัดการภัยพิบัติอุทกภัย, การใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการภัยพิบัติอุทกภัย

Abstract

The objectives of this research were to 1. examine the process for managing flood disasters in Prik Subdistrict Municipality, Sadao District, Songkhla Province. 2. The study also focused on the co-production in flood disaster management between the Prik Subdistrict Municipality and local communities. 3. Look into the issues and problems that slowed down co-production in handling flood disasters; and 4. Make suggestions for improving co-production in handling flood disasters in Prik Subdistrict Municipality, Sadao District, Songkhla Province. This study utilized a qualitative research methodology, collecting data through non-participation observation and semi-structured interviews. The thirty-seven key informants included agency representatives involved with flood disaster management in Prik Subdistrict Municipality, as well as community leaders and members of communities affected by the flood disaster. The result of this research found that 1. the process for managing flood disasters in Prik Subdistrict Municipality consisted of three stages, following the local administrative organization's disaster prevention and mitigation plan, as followed: 1) The pre-disaster stage focused on preparedness for flood disaster response, which aimed to reduce impacts and losses. 2) During the disaster stage when the flood occurred, the municipality served as the primary agency responsible for managing the situation and restoring normalcy as quickly as possible, and 3) the post-disaster stage involved recovery efforts, including damage assessment and surveys. 2. Communities participated in co-production in flood disaster management as affected stakeholders who shared collective memories of severe flood disaster. 4. The lack of preparedness, which led to increased damage, necessitated their participation in problem-solving. The co-production of flood management arose due to limitations in resources and authority that prevented the municipality from handling the situation independently. And 4. sustainable flood resilience stemmed from awareness and collective lesson-learning to build a community capable of living with floods.

Keyword: Co-production, flood disaster management, community-based flood disaster management

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ภัยพิบัติถือเป็นปัญหาสาธารณะรูปแบบหนึ่งที่สร้างผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนและสังคม การเกิดภัยพิบัติแต่ละครั้งสามารถขยายขอบเขตและสร้างผลกระทบความเสียหายออกไปเป็นวงกว้าง อีกทั้งภัยพิบัติไม่สามารถคาดการณ์ลักษณะหรือความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้นในแต่ละครั้ง หากภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการพิบัติไม่สามารถรับมือกับสถานการณ์ได้อย่างเท่าทันต่อสถานการณ์และมีประสิทธิภาพ ย่อมทำให้ภัยพิบัติคงอยู่และสร้างผลกระทบได้เป็นระยะเวลานาน อีกด้านหนึ่งเมื่อพิจารณาบริบทของการเกิดภัยพิบัติพบว่าท้องถิ่นเป็นพื้นที่จุดเริ่มต้นของสถานการณ์ ในทางกลับกันท้องถิ่นซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของสถานการณ์

สามารถรับมือได้อย่างมีประสิทธิภาพย่อมลดทอนความสูญเสียและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น สำหรับประเทศไทย พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550 ซึ่งเป็นกฎหมายหลักด้านการจัดการภัยพิบัติ ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานต้นทางในการจัดการภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในพื้นที่ของตน โดยผู้อำนวยการท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่นั้น มีหน้าที่เข้าดำเนินการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยโดยเร็ว (พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550, 2550) กล่าวได้ว่าการกระจายอำนาจลงสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีบทบาทและอำนาจหน้าที่ในการจัดการปัญหาภัยพิบัติในพื้นที่นั้น มีจุดมุ่งหมายให้เกิดการตอบสนองต่อสถานการณ์ที่รวดเร็ว เพื่อลดความสูญเสียและการขยายขอบเขตความเสียหายไปสู่พื้นที่ใกล้เคียง

ภัยพิบัติจากอุทกภัยเป็นภัยพิบัติธรรมชาติที่ประเทศไทยเผชิญอย่างต่อเนื่อง สาเหตุการเกิดภัยพิบัติอุทกภัยมาจากการที่ฝนตกหนัก น้ำล้นตลิ่ง การหนุนของน้ำทะเล และการไหลบ่าของน้ำเหนือ ย่อมทำให้สถานการณ์สร้างความสูญเสียด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมเป็นวงกว้าง หากไม่มีการเตรียมความพร้อมหรือรับมือสถานการณ์ที่เท่าทันต่อสถานการณ์ ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเป็นจุดเริ่มต้นในการจัดการปัญหาภัยพิบัติอุทกภัย อย่างไรก็ตามองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นหน่วยงานหลัก ไม่สามารถผูกขาดไว้เพียงอำนาจหน้าที่การจัดการภัยพิบัติอุทกภัยเพียงหน่วยงานเดียว หากแต่ต้องนำภาคส่วนอื่น โดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วม ขณะที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ที่ได้บัญญัติหน้าที่ของบุคคลในการให้ความร่วมมือในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 (แก้ไขเพิ่มเติมถึงปัจจุบัน), 2564) จากความรุนแรงของภัยพิบัติอุทกภัยและข้อกำหนดทางกฎหมาย เนื่องจากการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยที่ต้องการการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ประกอบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้กำหนดหน้าที่ของบุคคลในการร่วมมือป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จึงเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการปัญหาภัยพิบัติจากอุทกภัย

เทศบาลตำบลปรังค์ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา มีชุมชนในเขตการปกครอง 7 ชุมชน คือ ชุมชนตลาดปรังค์ ชุมชนทุ่งออก ชุมชนตลาดใต้-บ้านกลาง ชุมชนร้านโน ชุมชนสวนหม่อม ชุมชนปรังค์ตก และชุมชนปรังค์ไต้ พื้นที่ของเทศบาลตำบลปรังค์มีลักษณะภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบลุ่ม เป็นพื้นที่แอ่งกระทะ โดยมีแม่น้ำสำคัญไหลผ่าน 2 สาย คือ คลองอู่ตะเภา ไหลผ่านพื้นที่ชุมชนปรังค์ไต้ ชุมชนร้านโน และชุมชนปรังค์ตก และคลองปรังค์ ไหลผ่านพื้นที่ชุมชนสวนหม่อม ทุ่งออก ชุมชนตลาดใต้-บ้านกลาง ชุมชนร้านโน และชุมชนปรังค์ตก จากลักษณะภูมิประเทศ ทำให้เทศบาลตำบลปรังค์เป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดภัยพิบัติอุทกภัย ทั้งนี้ พื้นที่เทศบาลตำบลปรังค์เริ่มมีฝนตกหนักตั้งแต่เดือนตุลาคมถึงเดือนมกราคมของทุกปี สาเหตุการเกิดภัยพิบัติอุทกภัยเกิดจากฝนที่ตกหนักเกินไปบริเวณเทือกเขาสะเดา และมีฝนตกหนักติดต่อกันในพื้นที่เป็นระยะเวลาหลายวัน ประกอบกับคลองอู่ตะเภาและคลองปรังค์ ซึ่งเป็นคลองสายหลักของชุมชนไม่สามารถพร่องน้ำออกจากพื้นที่เพื่อไหลลงสู่ทะเลสาบสงขลาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้เกิดน้ำป่าไหลหลากมาจากเขตอำเภอสะเดาและไหลเข้าท่วมพื้นที่เทศบาลตำบลปรังค์ แม้ว่าการเกิดขึ้นของสถานการณ์มีระยะเวลาไม่นาน อย่างไรก็ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้สร้างผลกระทบและความสูญเสีย ดังเช่น กรณีเหตุการณ์ภัยพิบัติอุทกภัยในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลปรังค์ พ.ศ. 2553 ที่มวน้ำเข้าสู่พื้นที่อย่างรวดเร็ว ขณะที่เทศบาลและชุมชนไม่มีการเตรียมความพร้อมในการรับมือได้เท่าทันต่อสถานการณ์ บ้านเรือนของคนในชุมชนจมอยู่ภายใต้มวน้ำ เทศบาลต้องเร่งอพยพประชาชนออกจากพื้นที่เพื่อไปศูนย์พักพิงผู้ประสบภัย ขณะที่การประสานขอเครื่องมือหรืออุปกรณ์จากหน่วยงานข้างเคียงเป็นไปอย่างยากลำบาก เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าว เหตุการณ์ภัยพิบัติอุทกภัยเกิดขึ้นพร้อมกันในทุกพื้นที่ของจังหวัดสงขลา ทำให้เครื่องมือและอุปกรณ์ในการช่วยเหลือและบรรเทาสถานการณ์ต้องล่าช้าหรือกระจายไปสู่พื้นที่อื่นเช่นกัน

เนื่องด้วยพื้นที่ในเขตเทศบาลตำบลปรังค์ต้องเผชิญกับภัยพิบัติอุทกภัยมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้เทศบาลตำบลปรังค์และคนในชุมชนต่างรับรู้ถึงความรุนแรงของสถานการณ์ อีกด้านหนึ่งเทศบาลตำบลปรังค์และชุมชนมีประสบการณ์ร่วมกันใน

การเผชิญภัยพิบัติอุทกภัย ด้วยเหตุนี้การเตรียมความพร้อมรับมือจึงกลายเป็นประเด็นสำคัญในการดำเนินการ เพื่อลดทอนความสูญเสียและผลกระทบที่อาจเกิดในพื้นที่ ดังนั้นการดำเนินการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยจึงไม่ใช่การผูกขาดบทบาทหรือเป็นอำนาจของเทศบาลตำบลปริกเพียงฝ่ายเดียว หากแต่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตพื้นที่ซึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์เป็นลำดับแรกเข้ามาแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษากระบวนการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยในพื้นที่เทศบาลตำบลปริก อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา กระบวนการร่วมผลิตด้านการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยระหว่างเทศบาลตำบลปริกและประชาชนในเขตพื้นที่ รวมไปถึงปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการร่วมผลิตด้านการจัดการภัยพิบัติอุทกภัย ซึ่งจะนำไปสู่แนวทางการพัฒนาการร่วมผลิตด้านการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยของเทศบาลตำบลปริก เพื่อให้เกิดการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยที่เกิดความยั่งยืน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยของเทศบาลตำบลปริก อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาการร่วมผลิตด้านการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยระหว่างเทศบาลตำบลปริกกับชุมชนในพื้นที่
3. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการร่วมผลิตด้านการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยของเทศบาลตำบลปริก อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา
4. เสนอแนวทางการร่วมผลิตด้านการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยของเทศบาลตำบลปริก อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดการร่วมผลิต (Co-production) เป็นแนวคิดที่ใช้อธิบายการมีปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างภาครัฐและภาคส่วนอื่นในสังคม ซึ่งเข้ามามีบทบาทในการจัดบริการสาธารณะที่ส่งผลกระทบต่อสังคมโดยตรง โดยมุ่งเน้นที่การสร้างประชาชนที่มีความตระหนักและความตื่นตัวที่ต้องการเข้าร่วมแรงร่วมใจในกระบวนการผลิตบริการสาธารณะ และภาครัฐซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ด้านการจัดบริการสาธารณะ ต้องเปิดโอกาสให้ภาคสังคมเข้าร่วมในการดำเนินการเช่นกัน ซึ่งอรุณี สันธิวิถิวิชัย (2557) ได้ให้ความหมายแนวคิดการร่วมผลิตว่า เป็นกิจกรรมที่พลเมืองซึ่งมีฐานะเป็นผู้รับบริการสาธารณะ มีความสมัครใจเข้าไปร่วมในการจัดทำ พร้อมกับได้รับประโยชน์จากบริการสาธารณะนั้น ซึ่งความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในกระบวนการร่วมผลิต เป็นความสัมพันธ์ระยะยาว โดยมุ่งหวังให้บริการสาธารณะนั้นมีประสิทธิผลมากขึ้นกว่าการจัดบริการสาธารณะที่ผูกขาดโดยภาครัฐ ดังนั้น การดำเนินการกิจบนฐานแนวคิดการร่วมผลิต ต้องอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน (Mutual Relation) ระหว่างผู้จัดบริการสาธารณะ (ภาครัฐ) และผู้รับบริการ (สังคมหรือชุมชน) ซึ่งทั้งสองฝ่ายต้องไว้วางใจซึ่งกันและกัน และต้องร่วมรับความเสี่ยงจากการจัดบริการสาธารณะร่วมกัน นับสำคัญของการร่วมผลิตอยู่ที่การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคม ที่ทั้งสองฝ่ายมีการแบ่งปันอำนาจ ทรัพยากร และความพร้อมรับผิดชอบร่วมกัน และทุกฝ่ายต้องสามารถเข้าร่วมกระบวนการร่วมผลิตได้อย่างเท่าเทียม เพื่อให้บรรลุประสิทธิผลสูงสุด

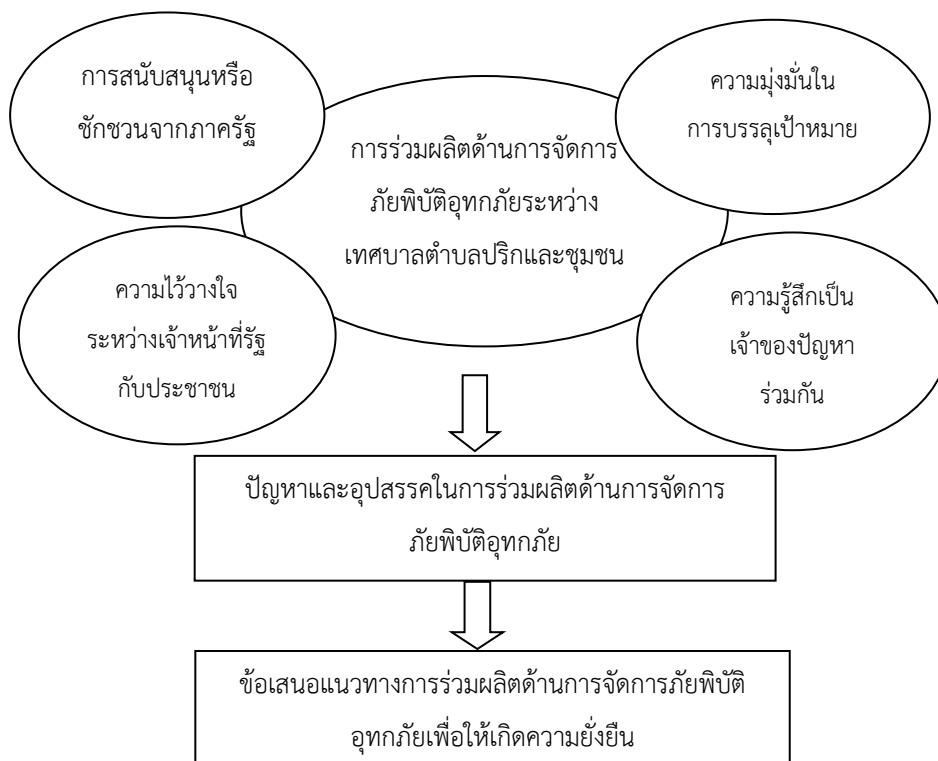
อัญชิรญา จันทระปิฎก (2563) ได้วิเคราะห์บทบาทรัฐและบทบาทสังคมที่เข้ามาในกระบวนการร่วมผลิต พบว่ารัฐไม่สามารถผลิตบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยการผูกขาดเช่นในอดีต แต่รัฐต้องอาศัยพลังการผลิตจากภาคส่วนอื่นในสังคมเข้าร่วมในการกิจ การเปิดพื้นที่ให้ภาคสังคม ทำให้รัฐได้ประโยชน์ในแง่การลดความขัดแย้งในการจัดบริการสาธารณะ ลดต้นทุนการผลิต รวมถึงสามารถสร้างความพึงพอใจสูงสุดให้แก่สาธารณะได้ ขณะที่บทบาทสังคม เป็นการปรับเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับที่เฉื่อยชาสู่การเป็นผู้ร่วมผลิตที่ตื่นตัว เนื่องจากการจัดบริการสาธารณะในอดีตถูกผูกขาดโดยรัฐ การผูกขาดอำนาจหน้าที่การจัดบริการสาธารณะไว้ที่รัฐ อาจทำให้รัฐละเลยปัญหาหรือความต้องการของสังคม ขณะที่ภาคสังคมไม่ได้ตระหนักถึง

ความสำคัญว่าตนเองจะได้รับประโยชน์ในทางใด หากเข้าไปร่วมดำเนินการกิจของรัฐ อย่างไรก็ตามสังคมต้องเผชิญกับปัญหาที่มีความสลับซับซ้อนที่รัฐไม่สามารถแก้ไขปัญหานั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสถานการณ์ปัญหาที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เป็นเหตุให้ภาคสังคมเกิดความต้องการเข้ามามีบทบาทในกระบวนการขับเคลื่อนภารกิจ โดยเมื่อพิจารณาการร่วมผลิตพบว่า ภาคสังคมปรากฏในบทบาทความเป็นพลเมือง (Citizen) ที่เป็นผลจากความตระหนัก และนำตนเองเข้าผูกพันกับรัฐด้วยการเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินการกิจ การเข้าร่วมขับเคลื่อนภารกิจในฐานะพลเมืองนำไปสู่ประโยชน์ในทางปฏิบัติ ในแง่ของการที่ประชาชนยอมรับในแนวทางนโยบายของรัฐ เนื่องจากประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็น ส่งผลให้นโยบายที่รัฐดำเนินการนั้นประสบผลสำเร็จได้ง่ายขึ้น

สรุปได้ว่า การร่วมผลิตเป็นแนวคิดที่ปรับเปลี่ยนการดำเนินการกิจของรัฐจากการผูกขาดอำนาจหน้าที่ไปสู่การปรับเปลี่ยนมุมมองต่อสังคมว่าเป็นผู้ที่มีความเท่าเทียมและขีดความสามารถในการร่วมขับเคลื่อนภารกิจ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่สอดคล้องกับความเป็นจริง ขณะที่ในบทบาทของสังคม แนวคิดการร่วมผลิตได้ผลักดันให้เกิดการสร้างความเป็นพลเมืองจากการที่การร่วมผลิตสนับสนุนให้เกิดทางเลือกในการจัดบริการสาธารณะที่หลากหลาย และพลเมืองในฐานะผู้ร่วมผลิตต้องเป็นผู้ร่วมคิดและร่วมรับผิดชอบการจัดบริการสาธารณะให้ประสบความสำเร็จ นอกจากนี้การร่วมผลิตระหว่างรัฐกับสังคมทำให้เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาการจัดบริการสาธารณะให้เกิดผลสำเร็จในระยะยาว เพื่อนำไปสู่การจัดบริการสาธารณะที่ดีในอนาคต

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และได้อาศัยแนวคิดการร่วมผลิตของอรุณี สันฐิตวณิช (2558) มาสร้างกรอบแนวคิดการร่วมผลิต (Co-production) เพื่ออธิบายการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยร่วมกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชนในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติอุทกภัย โดยสรุปเป็นกรอบแนวคิดสำหรับการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การร่วมผลิตด้านการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยของท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลปริก อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นกรณีศึกษา เพื่ออธิบายปรากฏการณ์และความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง โดยพิจารณาบริบทหรือสภาพแวดล้อมของปรากฏการณ์ เพื่อให้ผู้วิจัยทราบถึงการร่วมผลิตด้านการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยของพื้นที่กรณีศึกษา ในการวิจัยครั้งนี้ มีหน่วยวิเคราะห์ย่อยภายในกรณีศึกษาเดียวกัน 2 ระดับ คือ ตัวแสดงระดับภูมิภาค ได้แก่ จังหวัดและอำเภอ และตัวแสดงระดับท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาลตำบลปริกและชุมชนในเขตพื้นที่

1. ประชากรเป้าหมายในการวิจัย

ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเฉพาะเจาะจง โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม รวมทั้งหมด 37 คน คือ 1) เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการภัยพิบัติอุทกภัย จำนวน 5 คน 2) ผู้นำชุมชน จำนวน 7 คน และ 3) ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติอุทกภัยจำนวน 25 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจ เป็นผู้มีประสบการณ์ และสามารถให้ข้อมูลในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลปริก อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลและเครื่องมือการวิจัย

การวิจัยนี้ทำการเก็บข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ (Primary Data) ได้แก่ การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์ แบบกึ่งโครงสร้าง โดยกำหนดคำถามปลายเปิด (Open-ended Questions) เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ชัดเจนและครอบคลุมประเด็นในการศึกษาวิจัย ร่วมกับเก็บข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ หนังสือ สิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ เอกสารวิชาการ เอกสารทางราชการ บทความวิชาการ และแนวคิดทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการร่วมผลิตและการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการร่วมผลิตด้านการจัดการภัยพิบัติอุทกภัย โดยมีพื้นที่ดำเนินการวิจัยคือ พื้นที่เขตเทศบาลตำบลปริก อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา ประกอบด้วย 7 ชุมชน คือ ชุมชนตลาดปริก ชุมชนทุ่งออก ชุมชนตลาดใต้-บ้านกลาง ชุมชนร้านโน ชุมชนสวนหม่อม ชุมชนปริกตก และชุมชนปริกใต้ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนตุลาคม 2567 ถึงเดือนมกราคม 2568 ใช้เครื่องมือวิจัยที่สำคัญ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ซึ่งแนวคำถามได้มาจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาสร้างแนวคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์และการตรวจสอบข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า Triangulation) (สุภางค์ จันทวานิช, 2556) ใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการร่วมผลิตด้านการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยในเขตเทศบาลตำบลปริก อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา และการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก ร่วมกับการศึกษาแหล่งข้อมูลจากเอกสารประกอบ เพื่อยืนยันความถูกต้องและน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมและเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอการศึกษาค้นคว้าโดยวิธีการพรรณนาพร้อมยกตัวอย่างประกอบ

ผลการวิจัย

1. กระบวนการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยของเทศบาลตำบลปริก อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา

กระบวนการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยของเทศบาลตำบลปริก อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา พบว่า ภัยพิบัติจากอุทกภัยเป็นปัญหาหลักที่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่เทศบาลตำบลปริกเป็นประจำทุกปี อย่างไรก็ตามความรุนแรงจากเหตุการณ์จะมีความรุนแรง

แตกต่างกัน ตามปริมาณฝนที่ตกในเขตพื้นที่อำเภอสะเดา ลักษณะการเกิดภัยพิบัติอุทกภัยที่เกิดขึ้นอยู่ในลักษณะของน้ำท่วมฉับพลัน มีน้ำป่าที่ไหลหลากลงมาจากเทือกเขาสะเดา ซึ่งการคงอยู่ของสถานการณ์มีระยะเวลาไม่นานและมวลน้ำจะไหลลงสู่พื้นที่ราบลุ่ม ด้วยเหตุที่ลักษณะภัยพิบัติอุทกภัยแบบน้ำป่าไหลหลาก ทำให้กระบวนการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยต้องอาศัยการดำเนินการเชิงรุก เพื่อให้เกิดการจัดการปัญหาที่รวดเร็วเท่าทันต่อสถานการณ์

การจัดการภัยพิบัติอุทกภัย เป็นการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550 นโยบายของกฎหมายฉบับนี้อยู่ที่กระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานหลักในการจัดการสาธารณภัยระดับพื้นที่ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทและอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจและสั่งการ เพื่อควบคุมสถานการณ์ให้กลับสู่สภาวะปกติโดยเร็ว การดำเนินการจัดการปัญหาภัยพิบัติอุทกภัยต้องอาศัยขีดความสามารถและทรัพยากรของท้องถิ่น ด้วยเหตุนี้กระบวนการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยของเทศบาลตำบลปริก จึงครอบคลุมกระบวนการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน ดังนี้

1.1 การเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติอุทกภัย

การเตรียมความพร้อมของเทศบาลตำบลปริกเริ่มต้นในช่วงเดือนตุลาคม กองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดสงขลา มีการประชุมเตรียมความพร้อมร่วมกับหน่วยงานที่มีบทบาท และอำนาจหน้าที่ด้านการจัดการสถานการณ์ภัยพิบัติอุทกภัยในพื้นที่จังหวัดสงขลา เพื่อวางแผนเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติอุทกภัยที่อาจเกิดขึ้น

“...ท่านผู้ว่าฯให้สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดติดตามข้อมูลแต่ละพื้นที่ที่เป็นพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก หรือคาดว่าจะท่วม เพื่อหาวิธีแก้ไข พอเริ่มฝนตก เราจะประชุมกันบ่อยขึ้นถี่ขึ้น และเราจะนำหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ปกครอง จังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัด ท้องถิ่น ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการจัดการภัยพิบัติ เข้ามาร่วมซักซ้อมแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยระดับจังหวัด และพูดคุยกันเพื่อมอบหมายภารกิจ ความรับผิดชอบ”

(การสัมภาษณ์ตัวแทนส่วนภูมิภาค, 15 ตุลาคม 2567)

เทศบาลตำบลปริกมีการจัดตั้งกองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเตรียมความพร้อมรับมือสถานการณ์ภัยพิบัติอุทกภัยที่อาจเกิดขึ้นในพื้นที่ และต้องมีการทบทวนแผนปฏิบัติการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย แผนเผชิญเหตุของเทศบาล ซึ่งแบ่งขั้นตอนการดำเนินที่ครอบคลุมทุกระยะของภัย นอกจากนี้แผนปฏิบัติการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และแผนเผชิญเหตุของเทศบาลแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ พร้อมกันนั้นได้กำหนดแนวทางการประสานงาน เพื่อขอรับการสนับสนุนช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในที่นี้แผนการปฏิบัติการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และแผนเผชิญเหตุของเทศบาลตำบลปริกต้องสอดคล้อง เป็นไปในทิศทางเดียวกับแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นผู้ดูแลสถานการณ์ภัยพิบัติในภาพรวม

เมื่อฝนตกในเขตพื้นที่ เทศบาลตำบลปริกได้ประสานความร่วมมือไปยังพื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำที่คลองอู่ตะเภา ไหลผ่าน ได้แก่ อำเภอสะเดา รวมไปถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นในพื้นที่ใกล้เคียง โดยมีการแลกเปลี่ยนและส่งผ่านข้อมูลซึ่งกันและกัน โดยเทศบาลตำบลปริกทำหน้าที่เป็นผู้เฝ้าระวังและติดตามสถานการณ์เพื่อรายงานไปยังอำเภอและจังหวัด

1.2 การจัดการเมื่อเกิดภัยพิบัติอุทกภัย

ฝนที่ตกหนักในเขตพื้นที่อำเภอสะเดา ส่งผลให้ระดับน้ำในคลองอู่ตะเภาตอนบน และคลองปริกซึ่งเป็นคลองสายหลักที่สำคัญอีกสายหนึ่งในเขตเทศบาลตำบลปริกเพิ่มสูงขึ้น จุดเริ่มต้นของสถานการณ์ภัยพิบัติอุทกภัยในพื้นที่เทศบาลตำบลปริก

จึงเกิดจากฝนที่ตกหนักจนทำให้น้ำเอ่อล้นจากคลองปริก และมีมวลน้ำจากคลองอุตะเกาที่เข้ามาสมทบในพื้นที่ อย่างไรก็ตามก่อนที่มวลน้ำจะเข้าท่วมพื้นที่ เทศบาลตำบลปริกจะได้รับการแจ้งเตือนจากอำเภอเสเดาและจังหวัดสงขลา เทศบาลจึงจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการฉุกเฉินซึ่งมีนายกเทศมนตรี ทำหน้าที่เป็นผู้บัญชาสถานการณ์ มีอำนาจในการสั่งการเพื่อระดมทรัพยากรและกำลังคนเพื่อร่วมแก้ไขสถานการณ์ (งานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย สำนักงานปลัดเทศบาลตำบลปริก, 2564)

1.3 การฟื้นฟูหลังจากสิ้นสุดเหตุการณ์ภัยพิบัติอุทกภัย

เทศบาลตำบลปริกเริ่มสำรวจความเสียหายของพื้นที่ และให้ความช่วยเหลือซ่อมแซมอาคารบ้านเรือนที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ ในเบื้องต้นเทศบาลจะดำเนินการให้ความช่วยเหลือโดยใช้งบประมาณด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของท้องถิ่น หากงบประมาณด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของเทศบาลไม่เพียงพอ จะทำการประสานมาที่อำเภอและจังหวัดเพื่อขอรับเงินทศรองราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัย นอกจากการซ่อมแซมฟื้นฟูด้านโครงสร้างพื้นฐาน ระบบสาธารณูปโภค และอาคารบ้านเรือน การฟื้นฟูยังครอบคลุมถึงการเยียวยาดูแลสุขภาพร่างกายและสภาพจิตใจของประชาชนในเขตพื้นที่ ให้กลับมาดำเนินชีวิตได้ตามปกติ

“เทศบาลจะให้ อสม. เข้ามาดูแลคนเจ็บ คนป่วย และเทศบาลจะมีกลุ่ม Care Giver (ผู้ให้การดูแลกลุ่มเปราะบาง) ทำงานร่วมกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน Care Giver (ผู้ให้การดูแลกลุ่มเปราะบาง) ทำหน้าที่ดูแลคนแก่ที่ต้องมีคนช่วยเหลือดูแล เช่น คนป่วยติดเตียง ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ หรือว่างงาน เทศบาลก็จะส่ง อสม. กับ Care Giver เข้าไปในชุมชน ดูแลชาวบ้านหลังจากน้ำลด”

(การสัมภาษณ์ตัวแทนชุมชน, 20 พฤศจิกายน 2567)

2. การร่วมผลิตด้านการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยระหว่างเทศบาลตำบลปริกกับชุมชนในเขตพื้นที่

การร่วมผลิตด้านการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยระหว่างเทศบาลตำบลปริกกับชุมชนในเขตพื้นที่ พบว่า ประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลปริกมีประสบการณ์ร่วมกันในการเผชิญเหตุการณ์ภัยพิบัติอุทกภัยในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลปริกมีเหตุการณ์ภัยพิบัติอุทกภัยที่ส่งผลกระทบรุนแรง 2 ครั้ง คือ เหตุการณ์ภัยพิบัติอุทกภัย พ.ศ. 2531 คลองอุตะเกาและคลองปริกไม่สามารถระบายน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากมีปัญหาความตื้นเขินจากเศษตะกอน จากการกัดเซาะหน้าดินไหลลงสู่แหล่งน้ำ เมื่อฝนตกหนักหนักอย่างต่อเนื่อง ทำให้น้ำมวลน้ำไหลย้อนเข้าสู่พื้นที่ เกิดน้ำท่วมในพื้นที่ลุ่มและพื้นที่นา ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวต้องใช้ระยะเวลาประมาณหนึ่งอาทิตย์จึงกลับสู่สภาวะปกติ และเหตุการณ์ภัยพิบัติอุทกภัย นอกจากภัยพิบัติอุทกภัย พ.ศ. 2531 เทศบาลตำบลปริกต้องเผชิญเหตุการณ์ภัยพิบัติอุทกภัยในปี พ.ศ. 2553 ที่เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และสร้างความเสียหายต่อพื้นที่เป็นวงกว้าง

“น้ำเข้ามาในพื้นที่เร็วกว่าที่เราคาดการณ์ไว้ ตอนนั้นคิดกันว่าน้ำคงค่อยๆ ไหลมาเหมือนปกติ แต่น้ำมันมาเร็วและแรงท่วมสูงถึงหลังคาบ้าน”

(การสัมภาษณ์ตัวแทนท้องถิ่น, 2 ธันวาคม 2567)

จากความรุนแรงของเหตุการณ์อุทกภัยในปี พ.ศ. 2553 เป็นแรงผลักดันให้ชุมชนเริ่มตระหนักถึงความสำคัญในการร่วมดำเนินการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยในพื้นที่ เพื่อลดความสูญเสียและบรรเทาผลกระทบในเบื้องต้น ซึ่งสอดคล้องกับมุมมองของเทศบาลตำบลปริกที่เห็นว่า ประชาชนเป็นผู้ได้รับผลกระทบเป็นจุดแรกของสถานการณ์ หากต้องการแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ต้องนำประชาชนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในฐานะเจ้าของพื้นที่ที่มีความรู้ความเข้าใจในปัญหาภัยพิบัติอุทกภัย

“เทศบาลจะยี้กับชุมชนเสมอว่า เป้าหมายของเทศบาลคือทำให้ชาวบ้านปลอดภัย และเกิดความเสียหาย น้อยที่สุด แต่เทศบาลจะทำไม่สำเร็จ ถ้าชาวบ้านไม่ร่วมมือ”

(การสัมภาษณ์ตัวแทนชุมชน, 17 มกราคม 2568)

ประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลปรังเฒ่าจะร่วมผลิตด้านการจัดการภัยพิบัติอุทกภัย ตั้งแต่ขั้นการเตรียมความพร้อม รับมือกับสถานการณ์ ที่เทศบาลตำบลปรังเฒ่าร่วมกับหน่วยงานระดับภูมิภาคฝึกอบรมให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจในการอยู่ร่วมกับภัยพิบัติอุทกภัย มีการประสานการดำเนินงานร่วมกับเทศบาลในการทำหน้าที่เป็นผู้ติดตามและรายงานสถานการณ์ให้กับเจ้าหน้าที่งานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของเทศบาล ซึ่งในการติดตามสถานการณ์ เทศบาลตำบลปรังเฒ่ากำหนดแนวทางการดำเนินการที่ชุมชนและเทศบาลยึดถือปฏิบัติร่วมกันเมื่อเกิดสถานการณ์จริงในพื้นที่

“เทศบาลจะเรียกผู้นำชุมชน และคณะกรรมการชุมชนให้มาฝึกซ้อมแผนรับมือ และทำข้อตกลงร่วมกันว่าก่อนน้ำเข้ามาในพื้นที่ ต้องอพยพกลุ่มเปราะบาง และให้ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ริมคลองหรือพื้นที่ลุ่มต่ำไปที่ศูนย์อพยพ และซักซ้อมแนวทางการแจ้งเตือนกับชุมชนว่า ถ้าน้ำมาถึงชุมชนแรก ชุมชนจะแจ้งเตือนไปยังชุมชนถัดไปอย่างไร อย่างเช่นในปี 2559 ชุมชนจะใช้วิทยุเครื่องแดงในการประสานงาน และแจ้งเตือนสถานการณ์ระหว่างชุมชนกับเทศบาล”

(การสัมภาษณ์ตัวแทนชุมชน, 22 พฤศจิกายน 2567)

นอกจากการเข้ามาเป็นผู้เฝ้าระวังและแจ้งเตือนสถานการณ์ ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลปรังเฒ่ามีการจัดตั้งอาสาสมัครภัยพิบัติของชุมชน ซึ่งอาสาสมัครเหล่านี้ได้รับการฝึกอบรมให้มีทักษะกู้ภัยทางน้ำ ขับเรือ และสามารถช่วยอพยพคนออกจากพื้นที่ซึ่งเทศบาลตำบลปรังเฒ่าจะอาศัยอาสาสมัครภัยพิบัติเป็นกลุ่มงานหลักภาคประชาชนในการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยในชุมชนของตนเองเพื่อให้บรรเทาผลกระทบก่อนที่เทศบาลจะเข้าไปถึงพื้นที่

การร่วมผลิตด้านการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยระหว่างชุมชนกับเทศบาลตำบลปรังเฒ่า เกิดจากความตระหนักถึงความรุนแรงของปัญหาที่เกิดจากภัยพิบัติอุทกภัย ทำให้เทศบาลและชุมชนเข้ามาร่วมแรงร่วมใจกันแก้ไขปัญหา

“ท่านนายกจะพูด และพยายามสร้างจิตสำนึกกับชุมชนตลอดว่า ที่นี่เป็นบ้านของเรา ไม่มีใครรู้จักบ้านของเราดีเท่าตัวเราเองถึงเจ้าหน้าที่จะช่วยเราได้ แต่ก็เหมือนชุมชนช่วยเหลือตัวเอง ชุมชนต้องช่วยเหลือตัวเองก่อน ถ้าชุมชนช่วยเหลือตัวเองได้ ถึงเจ้าหน้าที่จะมาช่วย ชุมชนก็ไม่เสียหาย”

(การสัมภาษณ์ตัวแทนท้องถิ่น, 28 พฤศจิกายน 2567)

การร่วมผลิตด้านการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยระหว่างเทศบาลตำบลปรังเฒ่ากับประชาชนในพื้นที่ มีความสอดคล้องเชื่อมโยงกับแนวคิดการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน ที่ให้ประชาชนมีบทบาทในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจในการจัดการปัญหาภัยพิบัติที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนของตน

“ท่านนายกจะประชุมร่วมกับเจ้าหน้าที่งานป้องกันและชุมชน ให้นำชุมชนเข้าร่วมจัดการปัญหาอุทกภัย ท่านนายกเห็นว่าถ้าเทศบาลนำชุมชนเข้ามาทำงานร่วมกัน จะลดปัญหาอุทกภัยที่เคยโดนหนัก ๆ ชุมชนกับเทศบาลเข้าใจปัญหาร่วมกัน และชุมชนสามารถปรับตัวเพื่อรับมือและอยู่กับภัยโดยไม่เกิดความสูญเสีย”

(การสัมภาษณ์ตัวแทนท้องถิ่น, 11 มกราคม 2568)

ด้วยเหตุนี้ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลปริกจึงร่วมแรงร่วมใจกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคในฐานะภาคีหุ้นส่วนที่เข้ามามีบทบาทเพื่อบรรเทาผลกระทบ โดยมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อให้ตนเองและชุมชนปลอดภัยจากสถานการณ์ภัยพิบัติอุทกภัย ก่อนเทศบาลตำบลปริกหรือหน่วยงานอื่นจะเข้าสู่พื้นที่

“ชุมชนกับเทศบาลจะกำหนดแนวทางการป้องกันพื้นที่ เพราะแต่ละชุมชนจะมีบ้านที่อยู่ในพื้นที่ลุ่มต่ำ เทศบาลก็จะให้ชุมชนจัดทำอาสาสมัครเฝ้าระวังพื้นที่ และก็ทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างเทศบาลกับชุมชนว่าถ้าเกิดน้ำท่วมในพื้นที่ ชาวบ้านในพื้นที่ลุ่มต่ำต้องได้รับการช่วยเหลือเป็นลำดับแรก”

(การสัมภาษณ์ตัวแทนท้องถิ่น, 28 ตุลาคม 2567)

“ถ้าน้ำเข้าพื้นที่เยอะ ๆ การเข้าพื้นที่ก็ลำบากพอสมควร เทศบาลต้องอาศัยคนในพื้นที่เป็นคนพาเราเข้าไป เพราะชาวบ้านรู้จักพื้นที่ รู้จักเส้นทางดีกว่าเทศบาล พอคนในชุมชนเข้ามาทำงานร่วมกับเรา เทศบาลก็ทำงานได้เร็วขึ้น”

(การสัมภาษณ์ตัวแทนท้องถิ่น, 17 มกราคม 2568)

3. ปัญหาและอุปสรรคในการร่วมผลิตด้านการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยของเทศบาลตำบลปริก อำเภอสะเตา จังหวัดสงขลา

ปัญหาและอุปสรรคในการร่วมผลิตด้านการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยของเทศบาลตำบลปริก อำเภอสะเตา จังหวัดสงขลา พบว่า เมื่อมวนน้ำไหลเข้าสู่พื้นที่ สถานการณ์ภัยพิบัติเริ่มขยายขอบเขตผลกระทบเพิ่มมากขึ้น ทำให้การดำเนินการจัดการปัญหาเป็นบทบาทของเทศบาลตำบลปริก และหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคที่รับผิดชอบด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

“พอน้ำเริ่มเข้าท่วมพื้นที่ เทศบาลจะใช้รถประชาสัมพันธ์ประกาศให้คนที่อยู่บ้านริมคลองอพยพออกจากบ้านไปที่ปลอดภัยพอได้ยินประกาศ คนที่อยู่บ้านริมคลองหรือบ้านชั้นเดียว จะออกจากบ้านและไปรวมกันที่มัสยิด”

(การสัมภาษณ์ตัวแทนชุมชน, 30 ตุลาคม 2567)

การเผชิญเหตุเน้นย้ำการดำเนินการที่รวดเร็วเพื่อควบคุมสถานการณ์ให้คลี่คลายโดยเร็วและไม่ขยายขอบเขตความเสียหายออกไปเป็นวงกว้าง เทศบาลตำบลปริกจึงมุ่งไปที่การประสานการร่วมแรงร่วมใจกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนทั้งในและนอกพื้นที่ เพื่อขอรับการสนับสนุนในด้านเครื่องมือและอุปกรณ์ในการจัดการปัญหาภัยพิบัติอุทกภัย รวมถึงความช่วยเหลือด้านอื่นที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของชุมชนเมื่อเกิดภัยพิบัติอุทกภัย ทำให้บทบาทการร่วมผลิตของประชาชนในการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยในขั้นตอนการเผชิญเหตุไม่ปรากฏชัดเจน เนื่องจากการดำเนินงานตามโครงสร้าง

สายการบังคับบัญชาด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย รวมถึงเป็นเรื่องการประสานการร่วมแรงร่วมใจเพื่อขอรับการสนับสนุนและความช่วยเหลือในการลำเลียงเครื่องมือและอุปกรณ์ที่จำเป็นในการจัดการปัญหา และการดำรงชีวิตเมื่อเผชิญเหตุเข้าสู่พื้นที่

4. แนวทางพัฒนาการร่วมผลิตด้านการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยของเทศบาลตำบลปริก อำเภอเสเดา จังหวัดสงขลา

การพัฒนาแนวทางการร่วมผลิตด้านการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ต้องมีจุดมุ่งหมายสำคัญในการสร้างความตระหนักถึงความสำคัญที่ประชาชนในพื้นที่ประสบอุทกภัยอย่างต่อเนื่อง ไม่ใช่เพียงให้ความสำคัญเพียงสถานการณ์ภัยพิบัติอุทกภัยที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า

“ความตระหนักต่อเรื่องอุทกภัย มันต้องสร้างอย่างต่อเนื่อง ไม่ใช่พออบรมกับสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดแล้วก็จบ ท้องถิ่นไม่สานต่อ ชุมชนก็ตระหนักได้แค่ตอนที่ฝึกอบรม หรือพอเห็นว่าน้ำท่วมถึงเกิดความตระหนัก ตรงนี้ชุมชนกับท้องถิ่นก็จะไม่สามารถแก้ปัญหาอุทกภัยได้สำเร็จ”

(การสัมภาษณ์ตัวแทนภูมิภาค, 30 ตุลาคม 2567)

จุดมุ่งหมายในการร่วมผลิตด้านการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยระหว่างเทศบาลตำบลปริกกับชุมชน อยู่ในการสร้างความยั่งยืนในการดำเนินการ ต้องสร้างชุมชนที่สามารถอยู่ร่วมกับภัยพิบัติอุทกภัยได้อย่างปลอดภัย การร่วมแรงร่วมใจระหว่างเทศบาลตำบลปริกกับคนในชุมชนจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญต่อการขับเคลื่อนการจัดการภัยพิบัติอุทกภัย ด้วยการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนหนึ่งในการจัดการสถานการณ์ในพื้นที่ของตน เพื่อบรรเทาผลกระทบและความสูญเสียในเบื้องต้น การสร้างความตระหนักถึงความรุนแรง และผลกระทบจากภัยพิบัติอุทกภัย สามารถทำได้ด้วยการสอดแทรกและปลูกฝังให้คนในชุมชนเห็นว่าภัยพิบัติอุทกภัยเป็นเรื่องใกล้ตัวสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา และไม่สามารถคาดการณ์ความสูญเสียได้อย่างชัดเจน นัยสำคัญของการร่วมผลิตด้านการจัดการภัยพิบัติจากอุทกภัย คือ การสร้างชุมชนที่พร้อมปรับตัวอยู่ร่วมกับภัยพิบัติอุทกภัย การร่วมผลิตด้านการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยจึงควรเริ่มต้นจากการสร้างความตระหนักในทุกระดับ โดยเฉพาะในโรงเรียนที่สามารถสอดแทรกหลักสูตรการเรียนการสอนให้นักเรียนมีความรู้เรื่องภัยพิบัติ และสามารถนำความรู้เรื่องภัยพิบัติไปถ่ายทอดให้กับคนในครอบครัว เพื่อขยายขอบเขตความรู้ไปสู่ชุมชน นอกจากหลักสูตรการเรียนการสอนด้านภัยพิบัติ เทศบาล หน่วยงานราชการระดับภูมิภาคที่รับผิดชอบด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ควรสร้างพื้นที่การพูดคุยกับชุมชนในประเด็นเกี่ยวกับภัยพิบัติ รวมถึงมีการสอดแทรกบทวนความรู้ด้านภัยพิบัติ เช่น การฝึกอบรมจิตอาสาด้านภัยพิบัติ แผนชุมชนที่มีประเด็นเรื่องภัยพิบัติและการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ พร้อมกันนั้นเทศบาลควรชักชวนหรือสนับสนุนให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติอุทกภัย หน่วยงานและเครือข่ายทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการภัยพิบัติอุทกภัย ร่วมกันประชุมเพื่อถอดบทเรียนจากเหตุการณ์ภัยพิบัติอุทกภัยที่เกิดขึ้นในแต่ละปีแนวทางการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยทั้งในระดับภูมิภาคและระดับชุมชนท้องถิ่น เพื่อเรียนรู้และแลกเปลี่ยนข้อมูลที่จะพัฒนาการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลปริก เพื่อให้สามารถวางแผนทางหรือมาตรการที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และเตรียมความพร้อมรับมือที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อสถานการณ์ภัยพิบัติอุทกภัยที่เกิดขึ้นในอนาคต

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยพบว่า เทศบาลตำบลปริกถือเป็นตัวแสดงหลักทางการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยระดับพื้นที่ ซึ่งเป็นการดำเนินงานภายใต้พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550 ที่ให้อำนาจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้จัดการสาธารณภัยในเขต

พื้นที่ของตน ซึ่งกระบวนการดำเนินงานของเทศบาลตำบลปรักเป็นการดำเนินงานที่สอดคล้องกับแบบแผนเดียวกับจังหวัด สอดคล้องกับแนวคิดระบบราชการของ Weber (2011) ที่กล่าวถึงการบริหารงานตามสายการบังคับบัญชา ที่มีการกำหนดอำนาจหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานอย่างชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานเข้าใจบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบของตน อย่างไรก็ตามการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยไม่สามารถผูกขาดอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบไว้ที่เทศบาลตำบลปรัก เนื่องจากในพื้นที่มีชุมชนซึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์เป็นกลุ่มแรก เทศบาลตำบลปรักจำเป็นต้องผลักดันประชาชนในชุมชนที่ได้รับผลกระทบเข้าร่วมเป็นภาคีหุ้นส่วนในการจัดการปัญหาภัยพิบัติอุทกภัย สอดคล้องกับมุมมองของ Kooiman (2000) ที่กล่าวถึงการเข้าร่วมแรงร่วมใจของตัวแสดงภาคสังคม เพื่อจัดการปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและชุมชน ซึ่งการดำเนินงานที่เกิดขึ้น ตัวแสดงแต่ละฝ่ายมีการแลกเปลี่ยนอำนาจหน้าที่และทรัพยากร ด้วยเหตุนี้รัฐจึงไม่สามารถผูกขาดบทบาทในการดำเนินงาน หากแต่รัฐต้องปรับเปลี่ยนบทบาทของตนจากการสั่งการหรือทำหน้าที่กำกับดูแล เป็นผู้สนับสนุนหรือเอื้ออำนวยเปิดพื้นที่ให้ตัวแสดงภาคสังคมเข้าร่วมจัดการกิจการสาธารณะร่วมกับรัฐ และสอดคล้องกับข้อเสนอของเพ็ญพร รวมเมฆ (2557) ที่กล่าวถึงการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการภัยพิบัติอุทกภัย เนื่องจากการเล็งเห็นถึงความเสียหายและผลกระทบ รวมถึงต้องการความปลอดภัยจากสถานการณ์ อีกด้านหนึ่งคนในชุมชนตระหนักถึงความเป็นเจ้าของพื้นที่ที่มีการรับรู้และเข้าใจสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริง ขณะเดียวกันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ความสำคัญกับการที่ชุมชนเข้าร่วมจัดการภัยพิบัติอุทกภัย เพราะต้องการให้ชุมชนเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินการ

ในส่วนการร่วมผลิตด้านการจัดการภัยพิบัติอุทกภัย ประชาชนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อลดทอนความสูญเสียและต้องการการตอบสนองต่อสถานการณ์ที่รวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับอัญชิรญา จันทริปฏิภ (2563) และอรุณี สันฐิตวิณัย (2557) ที่กล่าวถึงการร่วมผลิตด้านการจัดบริการสาธารณะระหว่างรัฐกับประชาชนว่า การร่วมผลิตปรากฏในการจัดบริการสาธารณะระดับท้องถิ่นซึ่งประชาชนเป็นผู้รับประโยชน์จากการบริการนั้น โดยต้องมีความสมัครใจในการจัดทำ และพัฒนาเป็นความสัมพันธ์ในระยะยาวเพื่อให้การจัดบริการสาธารณะนั้นเกิดประสิทธิผลมากกว่าการผูกขาดโดยรัฐ เมื่อพิจารณาในแง่การร่วมผลิตด้านการจัดการภัยพิบัติอุทกภัย ประชาชนจึงไม่ใช่มีบทบาทเพียงผู้รับบริการจากภาครัฐเพียงเท่านั้น หากแต่ได้นำตนเอง เข้าร่วมร่วมผูกพันในกิจการที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและชุมชน โดยเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นเพื่อนำไปสู่ประสิทธิภาพในการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยที่มีผลลัพธ์ที่ดีขึ้น อีกด้านหนึ่ง สอดคล้องกับข้อเสนอของสัญญาศรณ์ สวัสดิ์ไธสง (2567) ที่กล่าวถึงการเข้าร่วมการจัดการกิจการสาธารณะของภาคสังคมว่า ผู้บริหารได้รับข้อมูลและมุมมองที่หลากหลายทำให้สามารถตัดสินใจได้มีประสิทธิภาพ ภาคสังคมที่เข้าร่วมดำเนินการย่อมรู้สึกพึงพอใจและต้องนำไปสู่การสื่อสารสองทางเพื่อให้ทุกฝ่ายมีความเข้าใจร่วมกันสามารถดำเนินงานร่วมกันได้อย่างราบรื่น มีการระดมข้อมูลความคิดเห็นเพื่อวางแผนแนวทางการดำเนินงาน และสามารถนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมที่สามารถช่วยในการจัดการปัญหา

การร่วมผลิตด้านการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยมีความสอดคล้องเชื่อมโยงกับแนวคิดการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Disaster Risk Management: CBDRM) นโยบายสำคัญของแนวคิดการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐานอยู่ที่การยกฐานะของคนในชุมชน ทำหน้าที่เป็นหลักในการจัดการปัญหาภัยพิบัติในพื้นที่ของตน เพื่อบรรเทาความรุนแรงและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นโดยไม่ต้องรอรับความช่วยเหลือจากภาครัฐหรือหน่วยงานภายนอกพื้นที่เท่านั้น เป็นการปรับเปลี่ยนมุมมองจากมองว่าผู้ประสบภัยเป็นเหยื่อที่ไม่สามารถดูแล จัดการชีวิตของตน ไปสู่การให้ผู้ประสบภัยสามารถกำหนดแนวทางการแก้ไขภัยพิบัติด้วยประสบการณ์ ความรู้ ภูมิปัญญา และขีดความสามารถของตน สอดคล้องกับทวิตา กมลเวช (2564) ที่ให้ความเห็นว่าการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน เป็นการให้ความสำคัญกับชุมชนที่เป็นด่านแรกในการรับมือภัยพิบัติ ให้สามารถต้านทานการคุกคามของภัยและป้องกันไม่ให้เกิดภัยพิบัติขึ้นนอกจากขีดความสามารถในการรับมือกับภัยพิบัติชุมชนต้องมีศักยภาพในการคิดค้นและดำเนินมาตรการต่าง ๆ ในการลดความเสี่ยงในช่วงระยะเวลาก่อนเกิดภัยธรรมชาติ ซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามบริบทสังคม เศรษฐกิจของชุมชนที่เผชิญกับความเสี่ยงทางภัยพิบัติ โดยให้ทุกฝ่ายในชุมชนตื่นตัวและมีความตระหนักที่

จะเข้ามามีส่วนร่วม และมุ่งสร้างอำนาจ (Empower) หรือสร้างระดับการมีส่วนร่วมสูงสุดเพื่อให้ชุมชนเกิดภาวะผู้นำ ความเป็นเจ้าของ ปัญหาและหนทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน

อย่างไรก็ตามการร่วมผลิตด้านการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยของเทศบาลตำบลปรักและประชาชน ต้องเผชิญกับข้อจำกัดในการดำเนินงาน เนื่องจากเมื่อมวน้ำไหลเข้าท่วมพื้นที่แล้ว การดำเนินการมุ่งเน้นการคลี่คลายสถานการณ์ที่รวดเร็วเพื่อป้องกันความเสียหายไม่ให้ขยายขอบเขตเป็นวงกว้าง ทำให้การเผชิญเหตุมุ่งไปที่การใช้อำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550 ที่เทศบาลประสานความร่วมมือกับหน่วยงานระดับภูมิภาคที่ถือครองเครื่องมือและอุปกรณ์ด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย รวมถึงประสานขอความช่วยเหลือจากเครือข่ายหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกภาครัฐที่อยู่ภายในพื้นที่และส่วนอื่นเพื่อให้ได้รับการแก้ไขสถานการณ์ที่รวดเร็ว สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sinhasema (2017) ที่ระบุว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ใช้อำนาจในการตัดสินใจและสั่งการเพื่อจัดการปัญหาอุทกภัย ในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่ได้รับการกระจายอำนาจด้านการจัดการสาธารณภัยจากหน่วยราชการบริหารส่วนกลาง และถือครองทรัพยากรด้านการจัดการสาธารณภัยในเขตพื้นที่ เมื่อเกิดสถานการณ์ขึ้นในเขตพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมุ่งใช้รูปแบบการจัดการปัญหา ผ่านการควบคุมสั่งการตามโครงสร้างระบบราชการ เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบแบบแผนและเกิดประสิทธิภาพทางการจัดการทำให้บทบาทของประชาชนในฐานะผู้ร่วมผลิตด้านการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยไม่ได้อยู่ในกระบวนการตัดสินใจดำเนินการ หากแต่เป็นการใช้อำนาจหน้าที่ของภาครัฐเท่านั้น เพื่อมุ่งหวังคลี่คลายสถานการณ์และลดทอนความสูญเสียต่อพื้นที่

ส่วนแนวทางการพัฒนาการร่วมผลิตด้านการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยพบว่า เทศบาลตำบลปรักควรให้ความสำคัญกับการสร้างความตระหนักโดยต้องมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทุกฝ่ายมีการเตรียมความพร้อมรับมือสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นข้อเสนอของ Srikanthini et al. (2018) ที่เห็นว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องสร้างความตระหนักให้ประชาชนรับรู้ถึง ความรุนแรงและผลกระทบจากภัยพิบัติอุทกภัย เพื่อมีความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการปัญหาในลักษณะการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมดำเนินการที่มีความเท่าเทียม โดยไม่ต้องรอการชี้แนะหรือสั่งการจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การสร้างชุมชนที่สามารถเรียนรู้และปรับตัวอยู่กับภัยพิบัติอุทกภัย ถือเป็นหมุดหมายสำคัญของการดำเนินงาน จึงต้องอาศัยการประสานการร่วมแรงร่วมใจจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันถอดบทเรียนเพื่อเรียนรู้การจัดการภัยพิบัติอุทกภัยที่ผ่านมา เพื่อวางแนวทางการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยที่ยั่งยืนในอนาคต สอดคล้องกับข้อเสนอของ Abarquez & Murshed (2004) ที่เสนอว่าชุมชนแต่ละแห่งมีบริบทแวดล้อมและสภาพปัญหาภัยพิบัติที่แตกต่างกัน การจัดการปัญหาภัยพิบัติจึงไม่สามารถใช้รูปแบบเดียวกัน เมื่อสิ้นสุดสถานการณ์ภัยพิบัติ ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต้องร่วมกันถอดบทเรียนจากการดำเนินงานที่ผ่านมาเพื่อเรียนรู้ความสำเร็จ ปัญหา และอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน และนำไปปรับปรุงแนวทางการจัดการภัยพิบัติในอนาคต

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ของการศึกษาเรื่อง การร่วมผลิตด้านการจัดการภัยพิบัติของท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลปรัก อำเภอสระเดา จังหวัดสงขลา พบว่า

1. การกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่นในประเทศไทย เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำหน้าที่เป็นผู้จัดบริการสาธารณะ เป็นการกระจายอำนาจแบบสมมาตร (Symmetric Decentralization) ที่มีการกระจายอำนาจในรูปแบบเดียวกัน ไม่ได้คำนึงถึงความแตกต่างของพื้นที่ ชีตความสามารถ และความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละแห่ง ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่มีความเป็นอิสระในการจัดบริการสาธารณะด้วยทรัพยากรและขีดความสามารถของตน ดังนั้น การกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่น เช่น การกระจายอำนาจด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ควรเป็นการกระจายอำนาจแบบอสมมาตร

(Asymmetric Decentralization) ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเป็นอิสระในการกำหนดรูปแบบการดำเนินการตามบริบทพื้นที่ ชัดความสามารถ รวมถึงทรัพยากร เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการจัดบริการสาธารณะของท้องถิ่น

2. การสร้างองค์กรชุมชนหรือสภาชุมชนด้านการจัดการภัยพิบัติเป็นสิ่งสำคัญต่อการจัดการปัญหาภัยพิบัติในแต่ละพื้นที่ เพื่อเป็นสื่อกลางนำเสนอข้อมูลและความคิดเห็นไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และนำข้อมูลและความคิดเห็นไปสร้างเป็นข้อเสนอแนะทางการจัดการภัยพิบัติระดับพื้นที่เพื่อส่งต่อไปยังจังหวัด โดยมีเป้าหมายให้เกิดการพิจารณาและพัฒนาแนวทางให้สอดคล้องและเชื่อมโยงกับนโยบายด้านการจัดการภัยพิบัติทุกระดับจังหวัด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 เทศบาลตำบลปริกควรจัดทำแผนปฏิบัติการระดับชุมชนด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

1.2 โรงเรียนในเขตเทศบาลตำบลปริกควรมีการจัดทำนโยบายส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย โดยเฉพาะภัยพิบัติจากอุทกภัย เพื่อนำไปถ่ายทอดสู่ครอบครัวของตน โดยการบรรยายวิชาหรือกิจกรรมไว้ในหลักสูตรแต่ละช่วงชั้นเรียน

1.3 ภาครัฐต้องสนับสนุนทรัพยากรในการจัดการปัญหาภัยพิบัติที่เหมาะสมและครอบคลุมกับบริบทภัยพิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1.4) ควรวางแผนทางการจัดการภัยพิบัติระดับพื้นที่ เพื่อนำไปพิจารณาและพัฒนาให้มีความสอดคล้องกับแนวทางการจัดการภัยพิบัติของจังหวัด และวางแผนทางที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมปฏิบัติการในพื้นที่ในขณะเกิดภัย

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาการร่วมผลิตด้านการจัดการภัยพิบัติทุกระดับท้องถิ่น ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาเชิงปริมาณเพื่อสามารถอ้างอิงผลวิจัยไปประยุกต์ใช้กับพื้นที่อื่น ๆ

2.2 ควรศึกษาการร่วมผลิตด้านการจัดการภัยพิบัติทุกระดับท้องถิ่นในพื้นที่อื่น เพื่อให้สามารถเปรียบเทียบข้อมูลจนสามารถพัฒนาเป็นตัวแบบด้านการร่วมผลิตด้านการจัดการภัยพิบัติทุกระดับท้องถิ่นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

งานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย สำนักงานปลัดเทศบาลตำบลปริก. (2564). แผนปฏิบัติการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2564-2570. สงขลา: ฝ่ายปกครอง สำนักงานปลัดเทศบาลตำบลปริก.

https://www.tonprik.go.th/files/com_networknews/2023-06_7f00567bd637c40.pdf

ทวิดา กมลเวชช. (2564). รัฐ ท้องถิ่น: ต้นทางแห่งอำนาจและปลายทางของศักยภาพการจัดการวิกฤตพื้นที่เสี่ยงภัย (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550. (2550, 7 กันยายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 124 ตอนที่ 52ก. หน้า 1-23.

เพิ่มพร รวมเมฆ. (2557). การจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐานภายใต้นโยบายการกระจายอำนาจ: กรณีศึกษา เทศบาลนครปากเกร็ด. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 (แก้ไขเพิ่มเติมถึงปัจจุบัน) (2564, 21 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 138 ตอนที่ 76ก. หน้า 1-224.
- สัญญาศรณ์ สวัสดิ์ไธสง. (2567). การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม: แนวทางการสร้างพลังความร่วมมือในองค์กร. *วารสารการบริหาร การจัดการ และการพัฒนาที่ยั่งยืน*, 2(4), 841-852.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2556). *การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรุณี สันธิติวนิชย์. (2557). การร่วมกันจัดบริการสาธารณะระดับท้องถิ่นของพลเมือง: กรณีศึกษาการจัดการขยะของชุมชนชลประทาน จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal*, 7(1), 625-635.
- อรุณี สันธิติวนิชย์. (2558). การร่วมมกันจัดการขยะมูลฝอย: กรณีศึกษาเทศบาลนครอุบลราชธานี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 6(2), 22-34.
- อัญชิรญา จันทรปิฎก. (2563). บทวิเคราะห์ “บทบาทรัฐ-สาธารณะ” ในการจัดบริการสาธารณะตามแนวคิดการร่วมผลิต. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา*, 15(2), 240-247.
- Abarquez, I., & Murshed, Z. (2004). *Community-based Disaster Risk Management: Field Practitioners' Handbook*. Pathumthani: Asian Disaster Preparedness Center.
- Kooiman, J. (2000). Societal Governance: Levels, Modes, and Orders of Social Political Interaction. In Pierre, J. (Ed.). *Debating Governance: Authority, Steering, and Democracy* (pp. 138-164). New York: Oxford University Press.
- Sinhasema, S. (2017). Citizen Empowerment: Institutional Collaboration between Pak Kret Municipality and Its Community in the 2011 Flood Disaster Management. *Journal of Social Sciences, Naresuan University*, 13(1), 163-180.
- Srikandini, A. G., Voorst, R. V., & Hilhorst, D. (2018). Disaster Risk Governance in Indonesia and Myanmar: The Practice of Co-governance. *Politics and Governance*, 6(3), 180-189.
- Weber, M. (2011). Bureaucracy. In Ott, J. S., Shafritz, J. M., & Jang, Y. S. (Eds). *Classic Reading in Organization Theory* (7th ed., pp. 77-82). Boston, MA: Wadsworth.